

A' MÚLT és JELEN, historiai és politikai erdélyi hírlap, ezime szerént, a' fontosabb napi történeteket, hol és mennyiben szükséges a' multtal összeköti, továbbá mindennemű kinevezéseket, hivatalos tudósításokat, hazai s külföldi folyó politikai híreket, észszerű megválasztással, s lehető gyorsasággal közöl. Melleklapja a' HON és HÜLFÖLD, e' kettő historiai, statisztikai, geográfiai ismertetést újságygyarazó czikkelyekkel köti össze.

Megjelennek e' lapok minden Pénteken és pénteken Félévi előfizetés Kolozsvárt 5 öf. rft. ezüstben, postán szétküldözéssel 5 öf. rft. 12 kr. ezüstben. Mindennemű hirdetések közbeosztására szolgál a' HETILAP; a' felvétel, s egyszeri kiadás díjja az 1-50 nyomtatott sortól a' 10-edikig, 20 kr. ezüstben; azontúl minden sor 2 két kr. ezüstben; a' második és harmadik kiadást az első díjnak felel kell mindannyiszor fizetni.

Második esztendő

1842.

MÚLT ÉS JELEN.

Második félév. Kolozsvár. Pénteken September 30-kán. 1842. 78-k. szám.

Figyelmeztetés. A' jövő fertályévre lehet előfizetni 2rfttal 40krrel ezüstben.

Foglalat. I. Honi tudósítások. II. Hülföldi tudósítások. Viszszatekintés a' multra. Napi esetek krónikája. Franciaország. Pruszia. Svájc. Törökbirodalom. Igazítás. Hirdetés.

I. Honi tudósítások.

Kinevezés. Esztergomi érsek's Magyar-ország herczeg primássa K o p á c s y J ó z s e f ur ő főméltósága, gr. Nádasdy L e o p o l d o t Romárom megye örökös főispánját, a' hét személyű-tábla ülnökét ns. Vajkaszék nádorává nevezte-ki. —

N. Szeben, sept. 21-k. Kir. kormányzó nagymlyu gr. Tel. ki J ó z s e f ur ő excja, ki sept. 18-k. érkezeti meg, más nap 19-k. itt mulatván, ebéden volt erdélyi főhadivezér b. Wernhardt Pál ur ő excjánál, estve az ő excja tiszteletére innepélyesen kivilágított játékszinben megjelent, és sept. 20-k. mindenek jó kívánságától kísértetve alamor-i jóságába elutazott. — (S. B.)

Országgyűlési Iromány. Némely országgyűlési irományokkal még hátralévő, miket hely szükétől korlátolva eddig nem közölhattunk, rendre már kifogjuk adni. — Itt következik most szászvárosi rendes orvos t. Lészai Dániel urnak az aug. 29-k. tartott 96-d. országos ülésben felolvasott levele, melyről 71-d. számunkban 571 l. emlékeztünk. —

Nagyméltóságu országos elnök ur!

Tekintetes KK. és RR!

Keleti honából kiszorittatva a' Magyar, fegyverével viva-ki magának uj hazát. Ellenséges elemektől környezve, rokonszenvű keblektől

elszigetelve nem egyszer az elenyészás százfejú szörnyetegével állva szembe, tíz hosszú századok viharai közt megkelle elégednie az-
zal, hogy vérrel szerzett kedves hazáját, nyelvét, szabadságát megtarthatta; hány nemzet nem tűnt-el ez alatt a' politikai láthatárról? hány nép nincs kinek csak neve marada fenn? ki csak hódolói járma alatt léteznek? 's a' Magyar bátorsága, vitéz karja, életét 's mindenét a' hazaért feláldozni kész nemes keble, az elenyészás örvényéből kiragadva, mondhatja, 's magasztos érzettel eltelve mondhatja hogy él, 's szabad alkotmányos nemzetileg él. Midőn tehát e' népek a' sors azon feladatát tűzé-ki teendőül, hogy egy év ezredig küzdjék honja 's alkotmányja óltalmazásán, 's a' népek hazájából keletről nyugotra rohanó rajokat csak is ön holt tetemein bocsássa keresztül: mi csnda ha elrendeltetése fentebb vágyait, szellemi 's értelmi kifejlődését, europai hírül leg ki nem vihatta? Körünknek juta azon szerencse sajátul, hogy a' véres zászló helyett, a' béke virító olajágát lássuk honnunk halmain diszlenni. *Justitia regnorum fundamentum*, 's *recta tueri aegissein* hordó hegyes fejedelmek dicső országlása alatt kezdődik átalakulásunk arany idősza. Bódogok mi, hogy a' nyomasztó ostromi állapotból kihatalva, a' költsönös bizodalom 's béke jelszavát hangoztatva az alkotmányos 's értelmi mivelődés, 's ezekből folyó anyagi jólét pályájára fellép-

ve, mód 's alkalom nyújtatik, a' mivel nemzettek nyomdokait, bár távolról is követhetni. Ezer hála ezért a' Magyarok nemtőjének! Hála ezer hála hazánk kegyes atyáinak, meleg keblű fiainak!! Erdős kis honunkfiai között ki lenne oly szűkkeblű, oly önző, hogy ily körülmények között, midőn a' jelennek becsülete, a' jövőendő ivadéknak boldogsága 's jóléte forog-fenn, a' tölle kitelhető áldozatra ne lenne kész? avagy csak magunknak születünk-e? 's a' köz anya, a' haza ön fiaitól a' magáét nem követelheti-e? avagy mit a' hazával tésszünk, nem ön magunkkal, 's miéinkkel tésszünk-e; nintsenek-e előttünk a' nagy a' dicső példányok? a' hajdan-'s jelenkor hősei 's böldegítői, kik nem csak vagyonokat, de életöket is a' hazáért örömet feláldozták? Ne retentsen-el pedig senkit a' tehetetlenség; a' nagy épület fővény szemet is elfogad; a' nagy folyó aprókból 's cseppekből alakul. Tek. KK. és RR! hazafi édes örömmel értvén-meg, azon némely nagylelkű honfiak által tett, nemzeti múzeum alapítását tárgyazó 's hazánk minden szögeiben viszhangra talált indítványt, 's az erre tett nagyszerű ajánlásokat; édes kötelességemnek tartottam én is gyarapítására filléremmel hozzá járulni. Több évek előtt a' hatalmas romai nép Daciába telepített gyarmatai között forgott pénzekből egy kis gyűjteményt kezdettem vala; részszerint tudni vágyva, hol és minémű pénzek talátnak hazánkban; főleg pedig azért, hogy egy közintézetnek ajánlván, a' honbóli, hol találtattak, kivitelétől azokat megmentsem. Sikerült eddig hétszáz romai és görög darabot, u. m. négyszáz ezüstet, 's a' többit rezes öszvegyűjthetni, kipótolva ezt, a' jelen 's közelebb elmúlt század külföldi réz, 's apróbb ezüst pénzeiből ezer darabokca: azt a' nemzeti múzeum romai 's görög, nem külföldben külföldi pénzek gyűjteménye alapjául a' tek. KK. és RR-nek azon nyilatkozattal vagyok bátor ajánlani, hogy midőn felszöllítatom, ajánlatomat lajstromozva kézbesíteni szent kötelességemnek fogom tartani.

Adja az ég hogy a' tekintetes KK. és RR. minden hazafi törekvésöket malasztos siker koronázza! tartsa-meg a' hon három nemzetei között a' szükséges egyetértést 's költsönös bizodalmat! Változhatatlan tisztelettel vagyok, a' mig élek a'

Tekintetes KK. és RR.

Szászvároson aug. örök tisztelő polgártársok

11-k. 1842.

Fogarasi Lászlai Dániel mk.

Ns. Szászvárosszékh r. főorvissa.

Alsófejérmegyei közlés. — Fgy két szó az „Erdélyi Híradó“ idei 71-d. és 72-d. számában közölt alsófejéri közgyűlésre nézve. — Brevis esse laboro, obscurus fio: rövidséget igére az „az Erdélyi Híradó“ n.enyedi levelezője, midőn a' folyó évi említett számaiban ns Alsófejérvármegye augst. 29-k. megkezdett és sept. 1-én bévégzett közgyűlését adá; még is rövidséggel sem igen vadalható, 's az is, ki a' történetek folyamát teljes tisztasággal kívánná az érintett tudósításból magáéva tenni, igen sok részben vak vezetőre akadna: mi a' következőkből megtetszik. — Való az, hogy miután egyik követ b. K. D. maga és követ-társa mult gyűlés ótai működését 's ez alkalommal azt is előadá, hogy bár ha potlék-utasítással gyűlésnek maga idejében nem tartatása miatt ellátva nem valának: a' tárgyalatához, nehogy a' megye befolyásától elejtessék, hozzá szollattak ugyan, de a' kitelhetőket hátra tartoztatva, a' Rendek meglegedésöket jelentették. De koránt sem ugy van ám a' dolog H. F. táblabíró előterjesztésével. H. F. táblabíró nem csak kopaszon lamentált azon, hogy noha a' követek minden 8-ad nap tudósításokat megtették, még is az országgyűlésen közelebből oly tárgyakról hozattak törvények, melyekhez a' megye Rendei nem szollottak, hanem az országos jegyzőkönyv 88-d. lapján látható 104-d. pontalatti azon végzés fölhozása mellett, hogy a' biztossági osztályok munkálatjai vagy azoknak részei a' törvényhatóságokkal előlegesen közöltessenek, azt is indítványozta: hogy mivel ezen országos végzésnek alsófejérvármegyére nézve még elégtéve nincs, a' követek e' határozatnak megyénkre nézve teljesülését szorgalmazandók, oly hozzáadással utasittassanak-vissza, miként ha illetén sürgetésöken a' megfontolásra szükséges elegendendő időngedéssel öszvekapcsolt czélt nem érhetnének, nehogy a' rögtönözéssel valamelyik osztálynak örökös kár okoztassék, ovást is tégyenek; még pedig ha óhajtott sikere nem lenne, a' fölterjesztendő törvényjavallattal ő Felségé szentséges színe elibe jutatandót. Éppen nincs ugy az is: mintha az Erdélyi Híradó tudósítója által megirt azon határozat: hogy a' követi jelentések megvizsgálásokra kinevezett bizottmány ezután minden holnap első és harmadik csötörtökén tartson mulhatatlanul ülést, 's ha a' tárgyak kívánnak eszköszölljön töstént közgyűlést, H. F. táblabíró feljebb érintett indítványára rögtön keletkezett, 's annál különösebbnek tetszett volna minden el nem fogult e-

ött táblabíró J. E.-nek ezen tárgyra ismét újból vizsgáztatása. Ilyet, hogy t. i. bár ki is már egyszer elnököleg kimondott határozat után az ellátott tárgyra, kiválta' hogy a' tudósító is ismeri értelemduz Rendek között önkényűleg vizsgáztatáshoz, senki, valaki a' köztanácskozás rendével csak valamennyire is ismeretes, igazán elfogultság nélkül helyesen fel sem tehet. Azonban homlok szembe másként is áll a' dolog, mert H. F. után elébb még táblabíró J. E. és öszvehangzó értelemben szolgabíró L. F. is szollt és pedig J. E. előre bocsátván mindeneknek előtte a' közelebbiről keletkezett törvényjavallatok felolvastatások aránti ohajtását H. F. indítványát a' municipalitás „semmit hollunk nélkülünk“ magasztos eszméje okfejből annál is inkább pártololag, mivel az urbéri szemelvényekre nézve a' követek potlékutasítással illőleg ellátva nem valának, mivel a' középponti bizottmány előtt kifejekezett vélemények a' megyével előlegesen nem közöltettek, és mivel végre a' jelen eset egykor rossz analogiára szolgáltatna alkalmat, mely véleménnyét táblabíró J. E.-nek hangos helyeslés pártolá. De nyomban követék ezt id. Z. D., Z. K., b. K. D. 's még egy két mások, érzelem és tartalomduzs olyan értelmű fejtegetéseik, mintha ezáltal a' követek mintegy eklézsiakövetésnek lennének litere, holott rajtok semmi sem mult, és hogy a' multon már változtatni nem lehetne, 's a' jövőről gondoskodva lenne, és bárha elegendőleg iparkodott ennek ellenébe J. E. táblabíró megmutatni azt, hogy az érdemes követekre midőn azok, mint előadott jelentéseiket maga idejében megtették, semmi legkissebb szégyen is nem háromlánd, külömben is pedig jogokat csupa udvariságnak feláldozni nem lehet, H. F. táblabíró is, b. K. D. abbéli előadása után, hogy az országos jegyzőkönyvből H. F. által felhozattak, a' szemelvényekre kiterjesztve nem lennének, magát felvilágosultnak nyilatkoztatvánki, határozattá lön: a' követi jelentések megvizsgálására kinevezett bizottmánynak minden holnap első és harmadik csőtörtökén leendő fennebb is érintett mulhatatlan öszveülése, 's ha a' tárgyak kívánnák, közgyűlésnek töstenti eszközlése. És ezen határozatnak ellenébe jelentette osztán, 's adta következőleg-bé táblabíró J. E. e' következő tartalmu óvását:—
Óvás: Az urbéri szemelvényekhez derekas szollhatástól és ebből keletkezett véleményemtől ezeknek már országosan lett elhatározatások tekintetéből ejtetvén-el, minthogy az é-

rintett szemelvények körül középponti bizottmány utján kifejekezett bővebb nézetekhez és elvekhez azoknak országos tanácskozás elibe lett terjesztésök előtt hozzájuk szollhatni út és mód nem lehet: ezennel a' municipalitás bántathatlanul leendő fenntarthatása tekintetéből ezen eset ellen, mind a' multa mind a' jövőre nézve innepélyesen óvást teszek, és ilyenén óvásomat magamnak annak idejében szokott hitelesítés alatt kiadatni kérem.—
N. Enyeden aug. 31-kén 1842-be J. E.

Mire b. K. I. ellenóvását ezekben
tette: Ellenóvás.

Az urbarialis excerpták tárgyában a' közelebbi szám alatt látható óvásnak két része van, óvakodik abban táblabíró t. J. E. ur a' mult és a' jövőre: a' multa nézve csekély nézetem szerént ezen óvásnak nem lehet értelme, miután egy országos határozatot egyes személy bár óvásképpen kijelentett nézete is szűken fog megváltoztatni tudni; a' jövőre nézve pedig még kevesebb, miután a' tek. ns megye Rendei is teljesen osztóznak az óvást jelentő t. táblabíró ur aggodalmaiban ezen jegyzőkönyv 38-d. száma alatt. N. Enyeden aug. 31-d. 1842-b. K. I. — — J. E. táblabíró pedig újból előbbeni óvásához való állhatatos ragaszkodását jelentette-ki. — — Mihez képest minden esetre igaz az: hogy ha az urbéri szemelvények közzül keletkezett törvényjavallatok klmés kir. megerősítést nyerendének, azok törvényzikké a' nélkül fognak válni, hogy ns Alsófejérvármegye Rendei azokhoz előlegesen szollhattak; vagy bár, mivel felolvastatásokat kivívni nem lehet a' szerkezetöket is közgyűlésileg láthatták volna. — (Vége következik.)

II. Külföldi tudósítások.

Viszszatekintés a' multa.

Szerbia újabb történetei és viszontagságai. Azon változás, mi folyó september elsőbb napjaiban Szerbiában történt, midőn egy zendülés következtétül fejedelem Mihály országából kiszorult, a' győzedelmes pártosok a' Porta további határozásáig ideiglenes kormányt állítottak-fel, 's a' nép fejét öszvehíván e' gyűlés nem csak a' mostani fejedelmet, de az egész Obrenovics családot az uralkodástól megfosztá, és új fejedelmet is választott—e' nagy és nevezetes változás alkalmat ad röviden előadni a' mondott tartomány viszontagságait az újabb időkben, mikből a' dol-

gok említett fordulása érthetővé leszsz; annak multjára tehát egy tekintetet vetni. — Szerbia, melyet a Duna és Száva választ el Magyarországtól, hegyes de termékeny tartomány, melynek felsőszíne 600 négyszeg mértföld, lakossai száma 1 million felyül leszsz. Ez eleitől fogva különböző sorsot tapasztalt, sok választásokon és viszontagságokon ment-keresztül, 's kivált az újabb időkben sok belső zivatarok és háboruságok közt hányattatott, melyek miatt még belső esendességre nem juthat. A' 12-d. század elején kezd e' tartomány neve a' historiában előfordulni: de nagyobb fontosságra csak két század mulva emelkedett. — Bár saját fejedelmei valának, de önállásra ez ország azért nem juthatott, hanem a' szomszéd hatalmasabb birodalmoktól függött, 's elébb a' görög császárok majd a' magyar királyok felsősége alatt állott: mely öszveiktetésből, mint könnyen lehet gondolni sok surlódások és gyakori háboruk következtek. A' magyar korona alá a' 13-d. század elején Imre király idejében esett: azután nemzetünk történeteiben Szerbia neve gyakran előfordul, a' két ország sorsa többször szoros kapcsolatban állott, 's azon tartomány fővárossa Nándorfejevár Magyarország határszéli erőssége és egyik kolcsa volt, melynek falai alatt Hunyadi János példás vitézséget tanusítva 1456-b. II Mohammed Török császáron igen fényes győzedelmet nyert. A' 14-d. század utolsó felében 1389-b. jún. 15-k I Murad az ugy nevezett Rigómezején a' Szerbusokat egy nagy ütközetben meggyőzte, Lázárt a' fejedelmeket kivégeztette, de maga is három hős Szerbus u. m. Milan Toplica, Obilics Milos, és Koszsaöcsitz Iwán által, kik elég merészek valának satorában őt felkeresni — megöletett. Ez idő óta kezdé Szerbia a' török jármot hordozni, és a' Portánál adót fizetni. Majd a' második rigómezei ütközet után, midőn 1448-b. octob. 18-k Hunyadi János a' Törököktől meggyőzetett, Szerbia még teljesebben török hatalom alá esett, olyan sorsa lett mint meghódított tartománynak, átaljában török zsarnokság alatt volt, 's mind azon nyomást, sujtoltatást, inséget szenvedte, mi az ilyen igazgatásnak természetes következése: szabadsághoz szokott lakossai rabszolgai állapotra jutottak, 's a' kormányzóknak oda küldött török basák akarátja törvény volt; életök, vagyonjok, személyök azoknak tetszésétől, önkényétől függött. Szóval Szerbia teljesen török tartomány lett. Három századnál tovább tartott a' szerencsétlen ország súlyos állapotja; abban minden em-

beri jogok, méltóság letapodása és ebből természetesen következő insége, nyomorúsága. A' 18-d. század elején ugyan ausztriai hős és híres hadvezér Eugen vitéz tettei jelesen a' Péterváradnál 1710-b. aug. 5-k nyert fényes győzedelme következtül Szerbia nagy része Belgráddal együtt a' török járom alól kiszabadult és az 1718-b. júl. 21-k Passzarovitz-ban aláírt békekességben ausztriai tartomány is lett, de husz év mulva a' VI Károly császár végső esztendeiben próbált második szerencsétlen táborozás és ezt bévégző káros és gyalázatos belgrádi béke, azt újra török hatalom alá ejtette. A' II József császár általa' Porta ellen kezdett hadban ugyan Belgrádot Laudon alatt az ausztriai seregek 1789-b. octob. 8-k újra megostromolták: de a' szisztove-i békében 1791-b. mely a' had előtti státus quo-t helyreállítá, a' mondott erősség és több foglalások a' török udvárnak visszaadattak. — Ettől az időtől fogva Szerbia a' török kormány alatt maradt, annak minden nyomását és erőszakosságát hordozva, mely kivált a' 18-d. század elején nagy mértékben a' régi szabadságát nem felejtethő nemzetre súlyosodott, és a' járom további hordozását szenvedhetetlenné tette. (Fége következik.)

Napi esetek kronikája.

Északamerikából Új-York-ból jött, és aug. 20-kaig terjedő tudósítások szerint az Angliával kötött alkuk felett a' senatus Washingtonban még bézárt ajtoknál tanácskozott, de azoknak elfogadásán nem kételkedtek, mivel a' mondott házbán csekély ellenzés mutatkozott. Az egyik alku azon pontja, mi szerint a' köztársaság kormányja köteles leendő a' rabárság elyomására Afrika partjain 80 ágyus tengeri erőt tartani, némelyekben kétséget támaszt: de a' mint egy új-yorki hirlap megjegyzi, ez a' jóváhagyást nem gátolja. — Ellenben azon ingerültség, a' mit okozott az elnök által a' vámtarifa kérdésében kimondott *reto*, folytatást tart. Mind a' mellett Washingtonban hiszik, hogy a' congressus ez ügyben mostani ülése alatt több lépést nem fog tenni; 's a' mint megjegyzi, a' szózatolási joggal bíró népnek legalább két harmad része az elnöknek igazat ad.

A' közelebbi számunkban említett spanyol rabárs hajó mely a' Tajó torkában volt, Lisbonából sept. 5-ről jött tudósítás szerint, az onnan elevezésre még szabadságot nem kapott, egyébaránt szabadon volt. A' portugaliai cortési gyűlés tagjai, ugy látszik hoszsza beszé-

dekben gyönyörködnek, vagy talán inkább annak örvidenek ha a napi bért mentől tovább huzhatják, mert jul. 10-k augusztus végéig, 's így hét hét alatt csak beszéltek de semmit sem csináltak, a' thronusi beszédre adandó válasz felírás elvégzésén kívül. A' vitatásoknak még akkor sem lett volna vége; az elnök azonban már megúván a' sok cifra szónoklatokat, azokat hirtelen ketté vágta, 's így a' tanácskozást béfejezettnek nyilatkoztatá. De meg is lakolt ám érette, az ellenzéki rendü községét felzaklatta, 's annak egyik tagja költő Garret a' gyűlés színe előtt rá-ordított, hogy a' leg-érdemetenőbb, hitványabb elnök. A' becsületes elnök a' goromba liberalis követnek nem felelt, de más nap a' kamara előtt lemondását jelenté. A' kamara egy követséget küldött hozzá, hogy ne hagyja-el széket, a' goromba követ pedig sértő szavait visaszahuzta. — A' kormány egyébaránt pénzsűkével bajlodik, 's a' pénzügyi miniszter hivatala üres, nevét midőn pénz a' kincstárban nincs, viselni tovább nem akarja. —

Madridi tudósítás szerint, herczeg Lichnowsky angol követ Aston közbenjárása következtésül bocsáttatott szabadon. A' mint Párizsból sept. 14-k. írják, a' herczeg Toulonba megérkezett; azonban a' tengeri hatalommalágoson meg vala parancsolva nekia' partra kiszállást meg nem engedni, valamint Francziatországon is, az utat kiszabva csak keresztül bocsátják de ott mulatni nem hagyják. Ugy lát-szik ő herczegségének nem sok hitele és becsülete van a' szabad igazgatásu országokban. Talán jobb is lett volna, nem most, hanem VII Ferdinánd idejében menni Spanyolországba.

Párizsban és környékében a' szűret már sept. 12-k. elkezdődött. — Eu-ben úgy látszik több és különböző tárgyakkal foglalkozott a' királyi tanács, mert közelebbről a' párizsi érsek, és evreux-i püspök is oda mentek. Sept. közepén azonban már kezdettek a' miniszterek Párizsba visszatérni, és főminiszter Soult, mint Guizot is már ott valának.

Algirból septemb. 5-ről írják, hogy főkom-mányzó tábornok Bugeaud Oránba elment, hol néhány napig fog csak mulatni, míg a' meghódolt arabs néptörzsök belső szerkezetét végképpen elintézi, Abd-el-Kader Tekedemt várossában van 's onnan teszen kicsapásokat a' Francziáknak Milianában lakó szövetségesei ellen. — Egyébaránt a' Francziák uralkodása Algirban naponként inkább erősödik. Köze-

lebből az Iszszer, és Beni Szlimán néptörzsök főnökei hódoltak-meg.

Victoria királyné férjével együtt folytatja a' scotziai felföldi utazását. Sept. 6-k Perthből Scone-ba mentek és ott ebédeltek. Ez volt a' régi scotziai királyok koronázási helye, 's közel esik oda a' Birnam erdő: mind a' kettő Shakspear Macbeth-jéből ismeretes. Sept. 9-k a' királyi pár Breadalbane marquis pompáson fekvő Taymouth-Castle nevü jószágában volt, hová Dunkeld-ből sept. 7-k estve érkezett és innepi pompával fogadtatott. Más nap nagy vadászat tartatott, midőn herczeg Albert 19 bak-özött lött. — Sept. 10-k innen tovább menve, még azon estve Drummond-Castle-ba érkeztek. — Ausztiai főherczeg a' Bellona fregáton sept. 10-k az angol parthoz ért, és Devontportnál Plymouth mellett kiszállott: honnan közelebbről Londonba menyen. A' szaida-i hős, ki a' szyriai táborozást az angol flottával együttev, szíves elfogadásra számot tarthat. — A' mint sept. 10-k Londonból írják, a' gyári környékekből jövő újabb tudósítások is nem egészen megnyugtatók. Így Stockport-ban csak egy gyár dolgozott, azt is fegyveres erőnek kellett védeni. A' dolgosok is több helyeken korántsem tértek-vissza mind a' munkára. Azoknak kik mint a' tázzadás és a' népettöngérlés vétkében részesek, elfogatva törvényszék elibe állíttatnak, a' perek York-ban és Salfordban lefolyt. Az első, egy Mitchell nevü tíz évi számkivetésre ítéltetett. — Jun. 27-k. Port-Natalból a' Capvárosba érkezett tudósítások szerint a' hollandiai lakosok Smith kapitány egész sergét az utolsó emberig levágták, 's az ottani öbölben két angol hajót a' rajta lévő szerekkel együtt elfog-laltak. —

Majnai Frankfurtból írják, hogy a' Német-szövetség gyűlése sept. 15-k maga üléseit jövő 1843 januariusza 13-kaig elhalasztotta.

Sept. 12-k. Erp-nél fényes katonai parádé volt: a' Pruszsus király, Németalföld és Würtemberg királyai mint a' Nassau herczeg, és főherczeg János kíséretében tartá a' végetlen hosszu sort formáló sereg szemléjét. Ugyan akkor főherczeg Jánost a' 16-d. gyalog ezred fejévé nevezte, kit a' sereg szeme láttára meg-ölelt. — A' mondott napon e' katonai gyakorlá-sok bévégezettek. — A' Pruszsus király sept. 14-k. Bonnban a' rajnai egyetemet meglátogata, 's még az nap hitvessével együtt Coblenz-be érkezett, honnan a' közeles Stolzénfels várba mentek. —

Köln várossa a' Pruszsus király tiszteletére sept. 11-k. egy diszes és nagyszerű *polgári-innepszert* adott, mire a' tágas új piacz jóízléssel vala elkészítve; számos zöldlugosok és séták, melyekről tarka zászlók lobogtak, az egészet mintegy mesterséges kertet alkották. A' közepén volt egy maurus ízlésű pompás pavillon a' király és fennséges vendégei számára; annak belsejében egy szökőkút kölni vízből, valamint a' kölni székesegyháznak czukorműből készített mintája, midőn az egészen kész fog lenni. Az innep énekekkel kezdődött, miután a' város fő polgármestere egy régi kölni billikomban a' tiszteleti bort a' királynak átnyujtá, ki abból, a' pavillon szabadon álló grádicscsára lépén, 's az egybegyűlt sokaságnak nyájason intvén, a' város, polgárság és előjárói egységéért ivott. E' pillanatban egy a' pavillon előtt lévő álláson, hol csak a' pruszsiai zászló vala látható lobogtak a' németvám szövetséghez tartozó státusok zászlói is, melyek addig eltakarva valának, egyszersmind több száz galambok repültek-fel mindenfelé mint örömposták, mit a' nép muzsikával elegy harsogó vidám zajja követett. Majd az ugy nevezett szent leányok és szolgálk zászlóval 's egy vezetővel a' király előtt eljárták a' régi divatu városi tánczot, melynek végével a' király hángos „bravo“-val jelenté ki maga tetszését. Megjelentek azután diszes öltözetben a' kölni vinczellér-ek és vinczellér leányok, magokkal hozva egy szőlő gerezdekkel felczifrázott sajtót, több kosár szőlővel, 's míg egy dal elénekeltetett, az alatt a' fennséges vendégek szeme láttára mustot szűrtek, 's régi ezüst edényekben a' királynak és királynénak átnyujtották. Azon pillanatban midőn a' Felségek a' mustot megkostolták, egy kedves melodiájú rajnai népdal kezdte hangzani, melynek egy szakaszszát minden jelenlévők zengeztették. — Estve az egész piacz sok gázlámpákkal, egy ott lévő templom pedig bengalai tűzzel pompáson kivilágíttatott. —

Genevában sept. 8-k. egyházi zendülés volt. A' mondott nap, a' cānton közönséges imádság, bánat és böjt napja, mit rendszerént nagy buzgósággal ülnék-meg. A' radicalisok, tulságosok azt akarták, hogy a' velek rokon elvű Cherbulicz pap prédikáljon, de a' sor Bouvier nevű conservativ papon volt. A' tulságosok ezért a' népet összevadásztatni kezdték, miből nagy tolyongás lett, a' midőn Bouvier-t az útszán megtámadták, és megszalasztatták, mikor a' templom már tömve volt emberekkel. A' státustanács a' lázadókat még az nap ítélő-

szék elibe állitá. Egy kis bizonyosága, hogy a' tulságosok más országban is a' türelemnek és szabadságnak, milyen barátjai. —

Szerbia új fejedelmet választott magának. Miután minden kerületi főtisztek, és helységi előjárók Belgrádba megérkeztek sept. 14-k. az ország metropolitája az ideiglenes kormány tagjaival egy a' város előtti dombon lévő táborba kiment. Az itt tartott gyűlésben felhozták a' nemzet általános panaszszait nem csak fejedelem Mihály, de az Obrenovics család ellen, minék következése azon végzés lett, hogy a' nevezett fejedelem e' méltóságából kitétetett, 's az Obrenovics család a' Szerbia igazgatásából kizáratott. Megállítván ez, belgrádi kormányzó Kiamil basa, és portai biztos Shekib Efendi megegyezésével új fejedelem választására léptek. Ez alkalommal Wuchich kijelentette, hogy ha ne talám a' szózatok rá esnének, magát a' fejedelmi méltóságra alkalmasnak nem tartván, azt el nem fogadná. Utána többen nyilatkoztak Petroniewich Abraham mellett, de a' ki hasonlólag vonakodott azt felvállalni, hanem a' gyűlést figyelmeztette Petrowich Sándorra, Cserni Györgynek „Szerbia szabadsága alapítójának“ 's a' török háboruban a' nép kedves emlékeztű vezérének tizennyolcz éves fiát. Legottan egy hanggal kiáltá az egész gyűlés: „Ő legyen a' fejedelmünk!“ Megesvén így a' választás, a' két török biztoshoz egy kérvélvel készítettett, melyet hirnők által Konstantinápolyba küldöttek, hogy a' szultán a' végbevitt választást erősítse-meg. — A' mi e' nevezetes revolutziót illeti, addig is míg a' „Viszzatekintésben“ annak multját felvilágosítjuk, megjegyezni szükségesnek tartjuk, hogy az 1838-d. esztendő végén orosz hatalmas befolyás következtül a' Porta egy hattisherifben Szerbiának új alkotmányt, vagy helyesebben mondva igazgatas formát adott, mi 1839-b februarius végén kihirdettetett, és a' mely által a' 17 tagból álló senatus minden köz dolgokra a' kormány minden ágaira nagy befolyást kapott, ellenben, a' fejedelem tekintete oda lett, hatalma igen keskeny körbe szoríttatott. Így alapíttatott-meg Szerbiában a' főemberek, az arisztokrázia uralkodása, 's azon kettős thronusi revolutzio, mi három évek alatt ott történt, 's most azon család, melynek érdemét az ország megszabadításában tagadni nem lehet, a' fejedelmi széktől megfosztá, az arisztokráziának a' fejedelmi hatalommal küzdéséből fejlődött. Így a' senatus melyben központosul a' nagyok befolyása, valamint 1839-b. Milos feje-

delem elkergetésével, úgy most fiának letételével, 's az uralkodóház megváltoztatásával teljes győzedelmet nyert. Kételkedni lehet azonban hogy e' revolutzionnak haszna a' népre, 's annak szabadságára jótékony befolyással legyen: a' főemberek alkalmasint úgy számítottak, hogy magokat a' fejedelem és a' nép akaratjától is egyaránt szabadokká tegyék; a' kormányt tehát kezökből ki ne bocsássák. —

A' Konstánczinápolyban lévő cs. k. ausztriai követ b. Stürmer, miután a' török miniszterektől elbucsuzott, 's a' szultánnál magános audientzián volt, melyen Klezl-t, ki távolléte alatt ügyvivő lessz, bémutatta, sept. 1-sőjén egy gözösön elutazott Küsztendzsé-be, honnan Bécs-be fog menni. —

Mandeville, angol követ Buenos-Ayres-ben, jul. 3-k Montevideoba érkezett, 's onnan a' külföld előtt már megnyitott Paraguay-ba készült menni. —

Vízáradások. Eddig mindenfelé romboló tűzvészt hirdettek az újságlapok: most úgy látszik a' vízáradásokra kerül a' sor. A' mult augustus utolsó hetében a' Pyrenaeusok mind két oldalán borzasztó nehézdők, fellegszakadások és vízáradások valának, a' mik Cataloniában, mint Roussillonban, vagy a' keleti pyrenaeusi megyében, jelesen Perpignan várossában és környékében is temérdek romlást és pusztítást tettek: több helyeken a' megnőtt víz kereteket, szőlőhegyeket, szántóföldeket és utakat elmosott. A' kár megbecsülhetetlen. —

Francziaország.

Az igazgatóság iránt hozott törvény szerkezete a' következő: I-ső czik. A' király 18 év betöltésével, törvényes kort ér. II. czik. A' király kiskorúsága alatt, a' kiskorúság egész idejére az igazgatóság azon herceget illeti, ki az 1830-ki nyilatkozat és charta által meghatározott örökségi rendnél fogva, a' királyi székhöz legközelebb áll. III. czik. Az igazgatónak teljes és egész joga van, a' kiskoru király nevében, a' királyi hatalommal élni, még pedig tüstént a' király halála után. IV. czik. A' charta 12-k pontja, 's minden törvényhozási határozatok, melyek a' király személyét és alkotmányi jogait védik, az igazgatóra alkalmazhatók. V. czik. Az igazgató a' kamarák előtt megesküszik, hogy a' Francziák királyához hiv marad, az alkotmányi chartának és az ország törvényeinek engedelmeskedik, 's mindenkben csak is a' franczia nép érdekeit, boldogságát, és dicsőségét egyedül tekintve, intézendő csele-

kedeteit. Ha a' kamarák nincsenek összevegyülve, az igazgató legottan egy nyilatkozatot bocsátand ki, 's a' törvény gyűjteménybe beíratatja, melyben ezen esküt kimondja, igérvén hogy azt ismételeni, mihelyt a' kamarák összevegyülve leendnek. A' kamarák összevegyése minden esetre legfeljebb 40 nap alatt megtörtendő. VI. czik. A' gyámság és gondviselés a' kiskoru királyra, a' királynét vagy hercegnét, a' kiskoru király annyát illeti, ha az újból férjhez nem ment, és a' királyné vagy hercegné nem létében, a' kiskoru király nagyanyát apai ágon, ha az új házassági szövetségre nem lépett. —

Pruszsia.

A' kölni székes egyház felépítése innepélyéről, (melyről 75-l. számunk alatt említést tettünk) a' kölni hirlap a' többek közt írta: hogy az nap u. m. sept. 4-k. estvéjén 7 1/2 órakor a' király és királyné, valamint szintén a' többi vendégek is a' kölni társaságnak egyik gözőssére mentek, a' Rajna vizén alá 's fel hajózva kívánván a' folyam két partjain, egy mért-földre nyuló kivilágítás látványát eldelni. A' száz meg százezer langok meggyújtása alatt, a' király vendégeivel együtt a' gözös alsórészeiben egy rövid vacsorát elfogadni méltoztatott. A' kivilágítás tündéri pompáját toll nem írhatja-le, 's talán sehol sem is utánoszható, mivel aligha van város, melynek felvése, építészeti régiségei, tornyai sokasága 's a' látványt oly meglepővé tehesse. A' Rajna két partján lángoló gyantás hordók hosszu sora vonult-el, a' csendes viz tükrének sajátságos elevenséget adván, 's tüztömege által a' lámpák színes fényét még ragyogóbbá tévén. Varázs hatású vala a' tanácsház tornya, mely ragyogó nemes kövekből építve a' város felett lebegni látszik, 's a' rajnai kivilágításnak mint egy központját tünteté szembe. A' sugárok által világított Rajna szigete ottan ottan bengali lángok közt ége 's temérdek ki-gyozó röppentyűk játéka a' zöld sűrűségben, a' szigetet egy nagy tündérkert e' varázslá. A' király kísérelével a' városhoz közelitvén, a' Rajna partján tolakodó néptömeg öröm kiáltása hasította a' levegőt, 's az örömszajba ágyuk dörge 's különböző pontokon több osztály katonaság fegyverei ropogása vegyült. A' város főbb és nevezetesebb épületei kivilágítása meglepő pompájának leírása lehetetlen. Veres tűzben állott a' roppant alaku goth izléssel ekesített szép Bayen torony, biborsugárait vastag oszlophoz bocsátván a' sötét ég üregébe, míg te-

tőiről aranszinü tűz esések (cascade) hullottak és a Szent Severin temploma, gyönyörű alakját fehér tűzben mutató. A Joest ház valódi tűz pompát tüntetett elő. Száz meg száz röppentyűk (rakéták) csomókban repültek fel a sötét üregbe; 's s ínes tűz kerek, napok, csillagok és az ő felségök, a király és királyné nevei felett szorták-szét tűzsugárait, míg a Rajnán egy különösen felkészített hajó meggyújtott. A sziget előtt egy nagy hajó tüntet, midőn a király gözösse és a kísérői közelítettek; köteleit horgonyát egész alakját, egymáshoz sorozott színes lámpák képezték, 's hirtelen a sötétből egy roppant egyházi építmény piros sugárok özönében, mint egy oda varázsoltva lép meg a nézőket; a királyné honvárosa München egyik szép ékessége, az úgy nevezett Liebenfrauenkirche vala az oda varázsolt épület. Mindeneket felyűlmult a székesegyház, midőn annak oriai alakja, veres tűz sugárait a város felett szétszórta. A gözösök parthoz érven, ő felségök a nép örömkialtásai közt kiszállottak, 's kocsira ülven a nép áldása kíséretével Brühlbe mentek. —

Svájcz.

Luzern cantonban a Jézsuiták bévitelét illető kérdés napirenden van, de a mire nézve a különböző tiszthatalóságok között úgy látszik nagy az ellenkezés. Mint 69-d. számunkban írtuk, az oskolákat kormányzó nevelési tanács arra hajlandónak látszott. A kérdés a kormány vagy a kis tanács elibe terjesztetvén, ez a Jézsuiták ellen nyilatkozott. Mivel ez ügyben a végső határozat a nagy tanácsot, vagy a canton törvényhozó testületét illeti, a kormányi tanács tudósítása, hogy a luzer-ni főoskolához a Jézsuiták meghívatattak é? sept. 7-k. a mondott nagytanács elibe terjesztetett. A tudósítás nyilván a Jézsuiták ellen intéztetett. A nagy tanács azonban nem vette tanácskozás alá, hanem szózatok nagy többségével a dolog miben állása megvizsgálására egy biztosságot nevezett ki. Ebből is kitetszik, hogy a nagy tanácsban a Jézsuiták aránti nagy hajlandóság uralkodik, a biztosság kilencz tagjai között, csak három nem barátja a Jézsuitáknak. A biztosság még azon napon ülést tartott, 's hat szózattal, három ellen meghatározta a nagy tanács előtt indítványozni, hogy a főoskola átadása iránti alkudozások, a Jézsuiták szerzetével kezdessenek meg. Az ügy sept. 10-k. volt a nagy ta-

nács elibe terjesztendő. A közönség a dolog kimenetelét feszült figyelemmel várja. —

Törökbirodalom.

A porta és a teherani udvar között, a határ és kárpotlás kérdése felett támadott egyenetlenség kiegyenlítésére, az alkudozások 's egyezkedések elkezdődtek, de még nem tudhatni, hogy végképpen a dolog Teheranban-e vagy Konstanczinápolyban fog elhatározatni. A diplomazia kezében lévén ezen per, történhető háboru kiütésétől nincs mit félni; az ügy lassan halad ugyan a véghatározat felé, de vérontás nélkül fog kiegyenlítettetni. Oroszország és Anglia, a jelen persa királyi székhöz megalapítói, a persa sah elibe törvényt szabhatnak, 's a Portára lesznek annyi tekintettel, hogy az a kiegyenlítés feltételeit elfogadandja. — Nagyvezér Izzet-Mehmed basának e főhivatalból elmozdításán az ujítás barátjai örvendenek; mivel minden europai szokás, rendtartás aránt gyűlölséggel viseltetett, a Frankusokat (e' név a Törököknél átaljában az Europaiakat jelenti) megvetette, szóval gondolkodása és érzése szerint régihez ragaszkodó Mozem volt, midőn következője Reuf basa bár öreg és gyenge ember, kit országtanácsi elnök Halil basa fog vezetni, de a mérsékelt javítást, és haladást pártolja. A keresztyének azért különösen e változásból fontos következtetések fejlődését remélik.

Jelentés. A szerbiai revolútiót illető, 's közelebbi számunkban említett okleveleket, csak jövő számunkban közölhetjük.

Igazítás. Közelebbi 77-d. számunkban 608-d. l. 1-ső hasábján alól kezdve 16-d. sorban kappun kiül olv. kapun kívül. — Ugyan ott 611 l. 1-ső hasábján alól kezdve 16-d. és 17-d. sorban cortészek-ről olv. cortészekről: a 23-d. és 24-d. sorban: Így a franczia, valamint északi nagy udvarok között olv. Így a spanyol és franczia, valamint északi nagy udvarok között.

Nagy ménes eladás. Néhai gr. Teleki Lajos egész ménesse, a folyó évben octoberben tartandó szász-régi országos vásár alkalmával ugyan ott Szász-Régenben octob. 20-k. dél előtti 9 órákor kezdve, árverés útján elfog adni. E több mint másfél százból álló lovak, részint régi erdélyi fajták, a néhai gróf Teleki Mihály sárpataki, és néhai gróf Bethlen Károly bethleni méneséből; részint különböző angol és arabs telivérektől származott ivadékok. — Ugyan a néhai gr. Teleki Lajos sárpataki istállójában két telivér angol mén, 's több félvér lovak, szabott árron eladók.

Szerk. SZILÁGYI FERENCZ. Nyomatik az ev. ref. fő-oskola könyv- és könyvmoz. intézetében